

KASTEEL AMERONGEN

BULLETIN

Herfst 1994

Uitgave

Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Onderhoud van
groenvoorzieningen en
renovatie kasteeltuin
Amerongen uitgevoerd
door

Tuin- en plantsoenaanleg

Van Ginkel

Castor 64, Postbus 11, 3900 AA Veenendaal, tel. 08385-19039

HERBERG
DEN ROODEN LEEUW

IN DEN KROMME HOECK

DROSTESTRAAT 35
3958 BK AMERONGEN
TELEFOON 03434-54055

KEUKEN OPEN:
VOOR UW LUNCH OP AFSpraak
DAGELIJKS VAN 12.00 tot 14.00 UUR
EN VOOR UW DINER
DAGELIJKS VAN 18.00 tot 21.30 UUR
ZATERDAG EN ZONDAG GEEN LUNCH
WOENSDAG GESLOTEN

KASTEEL AMERONGENBULLETIN11^{de} jaargang

no. 30

herfst 1994

INHOUD

Doelstelling	blz. 2
Donateurs	" 3
Kerstmarkt	" 4
Vorrang voor beschuit met muisjes !	" 6
Galg en Rad	
Galgeberg, Criminaliteitsbestrijding door afschrikking	" 7
Het mysterie van de portretten ten voeten uit op de Bovengalerij van Kasteel Amerongen	" 10
Kasteel Amerongen, een schooljongens-verliefdheid die een volwassen staartje kreeg	" 18
Onverwachte slachtoffers van hoog water	" 20
Achter de coulissen van het Concertpodium	" 22
Voor u gelezen ...	" 23
Colofon	

DOELSTELLING

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij het verwezenlijken van de doelstellingen van de in Amerongen gevestigde 'Stichting Kasteel Amerongen' door:

- het verzamelen van fondsen uit donaties en schenkingen ten behoeve van restauratie en onderhoud van het kasteel Amerongen met bijgebouwen, tuinen, inventaris, archief en verdere aanbehoren;
- aankoop van voorwerpen welke een verantwoorde aanvulling betekenen op de aanwezige inventaris en archieven;
- het organiseren van muziekkuitvoeringen, excursies, voordrachten, etc., waarvan de opbrengsten ook een steunpunt vormen;
- het verrichten van onderzoek en het uitgeven van publicaties over het kasteel en zijn vroegere bewoners, een en ander in overeenstemming met de wensen van en in overleg met het Dagelijks Bestuur van de Stichting Kasteel Amerongen en in het algemeen het bevorderen van alle activiteiten in het belang van de instandhouding en openstelling van het kasteel als museum;
- het coördineren en motiveren van vrijwillige helpers.

De Stichting is door de fiscus gerangschikt als instelling in de zin van artikel 24 I der Successiewet 1956.

Kasteel Amerongen is één van de weinige opengestelde kastelen in Nederland, waarvan de inventaris, na het vertrek van de laatste particuliere eigenaren, volledig in tact is gebleven. Vrijwel nergens anders treft men een ambiance aan, welke zo de aristocratische sfeer van vroegere tijden weerspiegelt als op Kasteel Amerongen.

De oudste meubels dateren van vóór de brand van 1673 en zijn later door de verschillende bewoners aangevuld tot de collectie die nu aanwezig is, waarin begrepen de fraaie historische muziekinstrumenten.

De collectie is nooit versnipperd omdat zij lange tijd volgens het Engelse erfrecht (naar nationaliteit van de meeste bewoners) op de oudste zoon vererfde.

Die eeuwenlange aanwezigheid van de meubels in hetzelfde huis en vaak op dezelfde plaats is een unicum in Nederland en maakt het voor de Stichting-eigenaresse de moeite waard

om die lijn voort te zetten en het vele achterstallige onderhoud door restauratie op te heffen.

Aan de kap en buitenmuren van dit zo imponerende 17de eeuwse huis, is de restauratie voltooid, evenals die aan de bijgebouwen. De restauratie aan schilderijen en meubilair vindt zijn voortgang.

Van subsidies en entreegelden alleen is het niet mogelijk de exploitatie en de restauratie te bekostigen.

Het is daarom verheugend dat zich telkens nieuwe donateurs melden en dat er bovendien óók schenkingen worden gedaan.

DONATEURS:

genieten, op vertoon van hun geldige kaart, vrij toegang tot het Kasteel, de tuinen en het park gedurende de openingsuren.

de donateurskaart is persoonlijk

Donateurs betalen (min.) f 25,- p.p. per kalenderjaar.
Donateurs-voor-het-leven minimaal f 250,- per persoon.

Postbank rekening 6163, t.n.v. penningmeester van de Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen.

* * *

Tot de bijgebouwen van Kasteel Amerongen behoren o.a.

- * de Oranjerie, waarin de Winkel is ondergebracht en waarin 's winters de kuisplanten onderdak krijgen,
- * de Stallen, met theeschenkerij 'de Paardestal',
- * het Koetshuis, een ruimte geschikt voor receptie, lezing, vergadering, congres of feest.

Voor gebruik van het Koetshuis schriftelijk verzoek aan:
Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen,
t.a.v. mevrouw H.T.M. Bruins Slot - de Jong,
Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen.

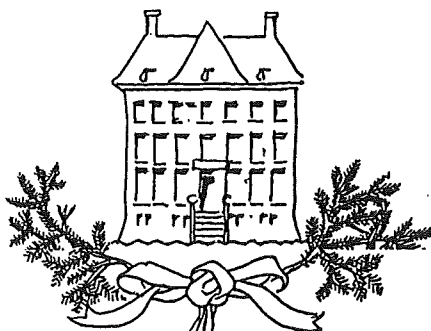
Vooraf telefonisch overleg met betrekking tot de agenda:
mevrouw A. Eijffius - Muller, administratie
Kasteel Amerongen, tel. 03434-54212 (10 - 15 uur)

* * *

Alweer voor de vijfde keer organiseren
de winkelvrijwilligers
een gezellige, vrolijke Kerstmarkt
in de sfeervolle historische ruimte
die het Koetshuis van
Kasteel Amerongen biedt.

*Het winkeltje van Kasteel Amerongen
nodigt u uit voor de*

KERST MARKT

ten bate van de restauratie van
kasteel Amerongen

- ◊ originele cadeautjes ◊
- ◊ handgemaakte kerstkaarten
en kerstboom versieringen ◊
- ◊ en natuurlijk: koffie met eigen-
gebakken kasteelkoekjes ◊
- ◊ bij de open haard ◊

DONDERDAG 24 NOV. 14-17 u.
VRIJDAG 25 NOV. 10-17 u. en 18-21 u.
ZATERDAG 26 NOV. 10-17 u.

IN HET KOETSHUIS VAN KASTEEL
AMERONGEN DROSTESTRAAT
20

VOORRANG VOOR BESCHUIT MET MUISJES!

Tijdens haar studie geschiedenis, eind jaren tachtig, doet Marie-Louise Pierson onderzoek naar de rechtspraak in de Heerlijkheid Amerongen in de 17de en 18de eeuw. Tot haar gebied van onderzoek behoren o.a. het huisarchief van Kasteel Amerongen en het gemeentearchief van dit gelijknamige dorp. De indertijd gedane belofte: een bijdrage aan ons bulletin, is al voor het grootste deel ingelost. Deel 1 en deel 2 zijn resp. in de bulletins nr. 28 en nr. 29 afgedrukt.

Door de geboorte van haar jongste zoon op 14 september j.l., kan het derde en laatste deel van Marie-Louise's artikel, getiteld 'Misdad en Straf in Amerongen', niet in dit bulletin opgenomen worden. De publicatie daarvan wordt verschoven naar het voorjaar van 1995, in bulletin nr. 31.

Vanaf deze plek gaan onze hartelijke gelukwensen naar de ouders van baby Evert Jan en zijn broertje Wouter!

GALG en RAD

Om niet helemaal de draad van de 'Boetstraffelijcke en Lijfstraffelijcke Saecken' van Marie-Louise Pierson te verliezen, zullen we even stilstaan bij de Galgebergen. Het onderstaande artikel* werd ons aangereikt door een medewerker van Stichting Het Utrechts Landschap, in de provincie Utrecht, waarmee we even op een zijpaadje belanden in het verhaal over de oude rechtspraak in Amerongen.

* "over HAGELKRUIZEN, BANPALEN en PESTBOSJES",
historische landschaps-elementen in Nederland.

S. Barends en anderen
Matrijs, Historische Uitgeverij, Utrecht 1993.

GALGEBERG**Criminaliteitsbestrijding door afschrikking.**

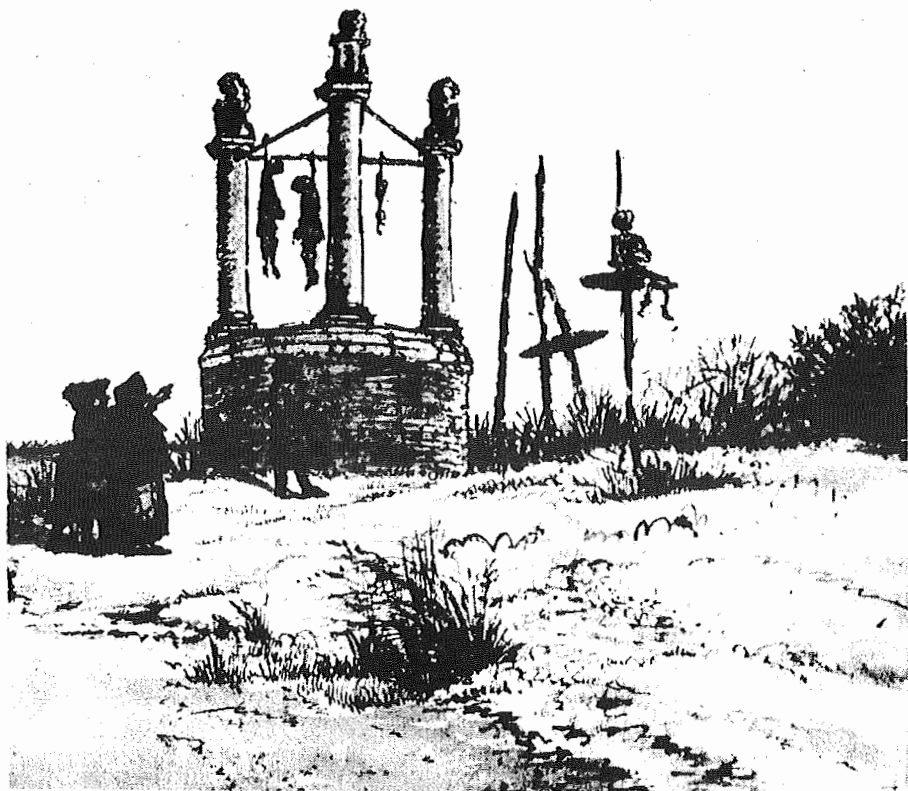
De overheden hadden vroeger het recht om lijfstraffen op te leggen aan personen die zich niet hielden aan de toentertijd heersende regels. Daarbij konden ze kiezen uit vele mogelijkheden: geselen, brandmerken, een stukje neus of oor afsnijden (het zogenaamde kortneuzen en kortoren), op hangen, onthoofden, radbraken, enz. Vergrijpen die met de dood bestraft konden worden, de zogenaamde halsmisdaden, konden alleen opgelegd worden door overheden die de hoge jurisdictie bezaten.

De uitvoering van de straf gebeurde meestal in het openbaar, op een speciaal daarvoor opgericht schavot voor het stadhuis. Vaak vond de executie plaats op de marktdag. Er was dan veel volk aanwezig dat kon ervaren hoe het hen verging die zich niet aan de rechtsnormen hielden. De doodstraf door middel van de strop werd als meest schandelijk beschouwd; het was de typische dievendood. De mannen werden daarbij meestal opgehangen en de vrouwen gewurgd aan een paal. Onthoofding was, mits goed uitgevoerd, minder pijnlijk en lange tijd voorbehouden aan de hogere klassen.

Bij de uitvoering van een doodvonnis hield de straf vaak niet op na de dood van het slachtoffer. Het lichaam werd daarna buiten de stad gesleept naar de 'galgeberg' of het 'galgeveld'. Daar werd het opnieuw opgehangen of op een rad gezet als afschrikwekkend voorbeeld voor iedereen met misdadige bedoelingen. Ze bleven daar hangen totdat ze geheel vergaan waren, waarna de geraamten bij de galg onder de grond gestopt werden. Executies op de galgeberg kwamen alleen in uitzonderlijke gevallen voor, zoals bij zeer ernstige overtredingen.

De galgebergen bevonden zich vanwege de onaangename reuk uiteraard op ruime afstand van de bevolkingsconcentraties. Ze lagen echter wel steeds op strategische punten: langs belangrijke, vaak internationale (water-)wegen en op plaatsen waar ze goed zichtbaar waren. De bezoekende vreemdelingen konden dan overduidelijk zien dat in de stad die ze binnenkort aan zouden doen met het recht geen loopje

detail van het galgeveld aan de Volewijk
geannoteerd en gesigneerd:
het Galgeveld ziende op de Zandhoek te Amsterdam
weggebroken in 1795, G. Lamberts 1795 pen en waterverf
"Amsterdam omstreeks 1800"
A.M. van de Waal en Han de Vries, Amsterdam 1965

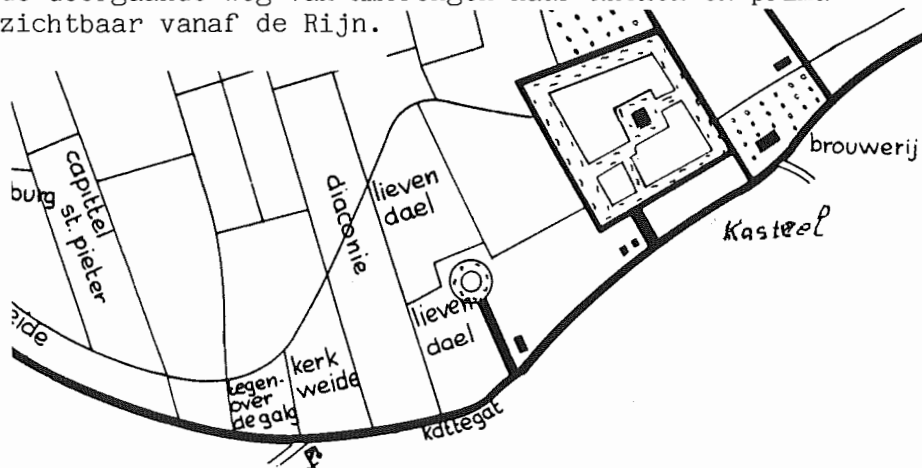
De galg op weer een ánder tafereel, winterpret langs de IJssel nabij Kampen uit 1626 van de schilder Hendrick Avercamp (1585-1634), ontwaart men in de mistige verten.
"Bij Avercamp vind je nooit iets afstotelijks. Zelfs de veroordeelden aan de galg (rechts in het verschie) - een voor ons onbegrijpelijke attractie uit die dagen - zijn op een milde wijze weergegeven."
Karel Waterman in Nouveau, dec. 1987, p. 132.

werd genomen. Op oude kaarten is de plaats van de galgebergen vrijwel altijd afgebeeld: figuratief door middel van een galgje (meestal twee staanders met daarop een dwarsbalk), en doorgaans met het woord 'gerecht' er bij. Het waren tevens symbolen die aangaven dat het bijbehorende gebied de hoge jurisdictie bezat.

De gewoonte om geëxecuteerden op de galgeberg ten toon te stellen werd in de Franse Tijd afgeschaft. De doodstraf zelf verdween in 1870. Als gevolg hiervan verdwenen de galgebergen geleidelijk in de loop van de 19de eeuw. Alleen het stuk land waarop ze stonden draagt vaak nog een naam met het bestanddeel 'galg'.

Galgeberg van Amerongen

Uniek zijn daarom de bakstenen fundamenteën van de galgeberg van Amerongen die in 1981 werden gevonden. Twee van de drie voetstukken, elk met een diameter van circa 1,15 meter, bleken nog aanwezig te zijn. Ze zijn inmiddels gerestaureerd. De galg moet er gestaan hebben tussen 1350 en 1800. Ze bestond uit drie stenen zuilen, die aan de bovenkant met elkaar verbonden waren. Daaraan hingen de kettingen met de gestraften. Waarschijnlijk is deze galg vrijwel nooit gebruikt. De lokatie was goed gekozen: langs de doorgaande weg van Amerongen naar Rhenen en prima zichtbaar vanaf de Rijn.

Veldnamenkaart: gedeeltelijk weiland, 'n deel bouwland en enige boomgaarden.   copie van een kaart uit 1696.
uitgave: Heemkundige Stichting, Amerongen.

HET MYSTERIE VAN DE PORTRETTE TEN VOETEN UIT
op de Bovengalerij van Kasteel Amerongen

Begin van dit jaar heb ik Jhr.F.G.L. van Kretschmar schriftelijk verzocht om een artikel voor het Kasteel-bulletin over de 'Wijtscollectie' * en de andere portretten aanwezig op Kasteel Amerongen, wetend dat hij er onderzoek naar had gedaan.

Mijn verzoek was het begin van een gezellige correspondentie, long distance telefoongesprekken en een schat aan informatie. Al snel bleek dat ik mijn onderwerp wel erg 'ruim' gekozen had.

Ik heb de portretten van de Van Reede's ten voeten uit, gekozen als onderwerp voor dit bulletin. Tevens heb ik de heer van Kretschmar gevraagd iets te schrijven over zijn band met Kasteel Amerongen. In het 'biografisch' artikel van de heer van Kretschmar kunt u lezen hoe hij er toe gekomen is om de portretten op Kasteel Amerongen aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen.

"De grootste verrassing die Het Huis Amerongen te bieden heeft, ondergaat men op het moment waarop men opstijgt uit het dubbele trappenhuis, fraai gevormd, maar met uiterst lage plafonds, om zich dan plotseling te bevinden in de enorme bovengalerij, die zich door twee verdiepingen heen verheft tot het uiterst eenvoudig als koepel gevormde houten plafond.

Niets van buiten gezien verraadt deze enorme centrale ruimte, van inhoudsverslindende proporties die ongekend zijn in Nederlandse huizen en kastelen, met hun bijna weggemoffelde trappenhuisen en met hun uitbuiting van aanwezige kubieke inhoud voor een maximum aan kamers en kamertjes.

noot:

* De 'Wijtscollectie' is een serie portret schilderijen die Margaretha Turnor van haar oom Generaal Jacques Wijts erfde. Het betreft portretten van Generaal Jacques Wijts, zijn echtgenote en zijn voorouders, en de door hem aangelegde serie van zijn mede-officieren en collegae Presidenten van de Hoge Krijgsraad. Margaretha erfde tevens zijn huis in Den Haag, op de Plaats, hoek Kneuterdijk.

"Het unieke karakter van deze zaal wordt dan nog eens onderstreept, wanneer men op de bovenste geleding van de door pilasters en kroonlijsten onderverdeelde enorme muurvlakten de gesloten gelederen ontwaart van de complete stoet van de Van Reede's en hun vrouwen, vanaf de eerste in het Sticht optredende Adriaen van Reede, uit de eerste helft van de 16de eeuw, tot en met het tiende navolgende geslacht, drie eeuwen later.

Niet minder dan de zaal zelf is immers ook deze voorouder serie voor Nederland uniek. Allereerst al door het in Nederland schaars te vinden formaat ten voeten uit, voorts door de vrijwel uniforme afmetingen en tenslotte door de algehele compleetheid van de reeks: beneden de kroonlijst wordt zij, ook daar meest ten voeten uit, voortgezet tot en met Graaf Godard van Aldenburg Bentinck en zijn echtgenote.

Soortgelijke aan de architectuur aansluitende, portretreeksen vindt men in Nederland weinig. Te noemen vallen:

de Nassau-reeks door Wybrandt de Geest op het Prinsenhof te Leeuwarden;

de reeks Willem I - Willem III, eertijds in de panelering van het Huis aan de Boskant in Den Haag, thans op het Slot van Zeist;

de Wassenaer-reeks op Kasteel Duivenvoorde, ingebouwd in de Marot-zaal;

de reeks Heren van Zuylen in de eetzaal op Kasteel Zuylen en

de vestibule op Kasteel de Cannenburch met de kwartierstaat in portretvorm van een der 18de eeuwse Heren van dat kasteel uit het geslacht Van Isendoorn.

Alle hebben iets in opzet gemeen, alle hebben ook een hoge kwaliteit van schildershand gemeen (met uitzondering van de decoratieve kladschilder die op de Cannenburch aan de slag geweest is), maar geen kan een zo complete overbrugging van drie eeuwen opbrengen als de serie op Amerongen.

Let wel: Op het eerste, zeg maar gerust overweldigende, gezicht! Want waar de andere series binnen een beperkte tijdsduur als een afgerond geheel tot stand kwamen, daar blijkt de serie op Amerongen, - hoe prachtig zij ook nu een architectonisch gegeven ruimteindeling aankleedt -, bij kritische analyse op niet geheel verklaarbare wijze bijeen te zijn gekomen.

" Zoals hiervoor reeds is aangegeven, wordt de kern gevormd door het portret door Jurriaen Ovens uit 1659 van Godard Adriaan van Reede, met daar tegenover het portret van zijn vrouw, gedateerd 1661.

Zij hangen tegenover elkaar, geflankeerd, naar de raamkant toe, door de rechte reeks van navolgende Heren van Amerongen met hun vrouwen steeds tegenover hen. En naar de zijde van de binnenmuur toe, geflankeerd door vier aan hen voorafgaande generaties.

Terwijl de generaties die ná de Bouwheer en Vrouwe volgden, op één uitzondering na, afgebeeld werden in portretten naar het leven, gesigneerd en gedateerd door de respectieve kunstenaars, zo moest van de aan hen voorafgaande generaties worden geconcludeerd dat zij - ondanks alle pogingen tot differentiatie naar costuum en achtergrondstoffering - herkenbaar van één, hoewel anonieme, hand waren, en dat de voorstellingen, al naar gelang de voorgestelden in een verder terugliggende generatie thuishoorden, steeds apocriefter werden.

De ouders van de bouwheer, Godard van Reede en Anna van den Boetzelaer, werden zeer getrouw gecopieërd en tot figuren ten voeten uit vergroot naar de originele kniestukken die Moreelse van hen vervaardigde, en die nog op Amerongen te vinden zijn, gevat in de lambrisering van de eetzaal boven de deuren naar de dienkamer.

De grootouders, Frederik van Reede en Cornelia van Oostrum, werden eveneens volkomen geloofwaardig gecreeërd naar twee kleine maar authentieke portretten, waarvan het mansportret op Kasteel Middachten en het vrouwenportret in de voorhal van Amerongen hangt.

Voor overgrootvader Goert van Reede, die in 1557 het oude Huis Amerongen kocht, is geen aantoonbaar voorbeeld bekend: geen van de drie van hem overgeleverde portretten op hoge leeftijd ligt aan dit posthume portret, hem in de kracht van zijn leven weergevend, ten grondslag. Voor zijn vrouw Geertruyt van Nijenrode diende niet haar portret op oudere leeftijd, geknield tegenover haar man, als voorbeeld, doch haar gebeeldhouwde liggende figuur op haar graftombe in de Amerongse kerk!

Het sluitstuk van de serie tenslotte, het dubbelportret van Adriaan van Reede en Lucia van Goor, de eerste Van Reede's die vanuit Overijssel naar Utrecht kwamen,

Kasteel Amerongen, Bovengalerij,
zoals het indertijd was.

" berust geheel op fantasie, met kleding die pas een kleine vijftig jaar na hun dood gedragen werd, voor wat betreft de vrouwenfiguur hoogstwaarschijnlijk ontleend aan het nog aanwezige portret van de moeder van de Generaal Wijts!

Hangen deze zeven, zuiver als "dynastieke iconografie" te beschouwen posthume portretten thans op de bovengalerij, er bleek nog een achtste portret van dezelfde hand, van hetzelfde formaat, en in een zelfde, zij het zwart overschilderde, lijst als sluitstuk van de serie op Amerongen aanwezig te zijn, te weten het eveneens posthume, van een anachronistische kraag voorziene portret in de grote salon van de oudste broer van de Bouwheer: Frederik Adolf van Reede die op 24-jarige leeftijd in 1638 voor Bergen op Zoom sneuvelde. Het omstreeks 1635 geschilderde originele portret, waarop deze copie gebaseerd is, hangt op Kasteel Middachten, het huis dat door de eerste Graaf van Athlone door zijn huwelijk met de erfdochter Ursula Philippota van Raesfelt verworven werd.

Ook op Kasteel Zuylen is het grootste deel der "dynastieke reeks" ten voeten uit posthuum vervaardigd. Grotendeels door Hendrik Bloemaert, na diens dood in 1672 voltooid door Gerard Hoet. Op stijlcritische gronden lijkt het mij gerechtvaardigd deze acht posthume portretten toe te schrijven aan dezelfde Gerard Hoet, die na een bewogen maar teleurstellende carrière in Utrecht, in 1672 begonnen, nog op zijn 60ste jaar in 1716 naar Den Haag trok en daar een grote naam verwierf, niet alleen als portretschilder, maar ook als vervaardiger van plafonds, muurschilderingen en dergelijke grote decoratiestukken.

Wat daarvan nog ter vergelijking over is, past zeer goed bij de decoratieve schema's die voor de achtergronden van de "dynastieke" serie op Amerongen gecreeërd werden. Blijft de vraag: voor welk huis werd de serie vervaardigd? Gezien het geringe portrettenbestand op Amerongen tot 1747, terwijl het merendeel van de nu op Amerongen aanwezige portretten reeds vóór die datum ontstaan was, mag wel aangenomen worden dat zij evenals de Wijts - collectie in Den Haag gehangen hebben totdat het Van Reedehuis in 1769 verkocht werd."

" De vraag rijst: Wie mogen wij tenslotte aanwijzen als verantwoordelijk voor de opdracht aan Hoet tot de celebratie van de stam der van Reede's, Heren van Amerongen, in een serie portretten?

Van de eerste Earl of Athlone ligt vast dat hij geregeld representeerde in het Wijts-Van Reede huis aan de Kneuterdijk. Hij had voldoende gevoel voor het grandioze om een kandidaat te kunnen zijn voor het geven van de opdracht tot de verfraaiing van zijn Haagse residentie. Ook de tweede Graaf, na zijn sociaal-prestigieus huwelijk met Henriette van Nassau Zuylestein in 1715, zou in de vier levensjaren die hem nog gegeven waren de opdracht hebben kunnen geven. Zijn weduwe voerde een ruime staat van leven, zowel in Den Haag als op Amerongen, die toont dat zij zich dit zouden hebben kunnen veroorloven. Aanvankelijk werd door mij de mogelijkheid geopperd dat de serie tot stand zou zijn gekomen in opdracht van de cosmopolitische man van de wereld en aankleeder van interieurs op Middachten, Reinhardt van Reede (1678-1747), die na de dood van zijn broer, de tweede Graaf van Athlone, in 1719 een belangrijke rol zou spelen in het leven van zijn jeugdige neven, waarmee hij het huis op de Kneuterdijk deelde.

Een opdracht die dan gegeven zou zijn in de laatste jaren van Hoet's in 1714 begonnen tweede carrière in Den Haag, waar hij in 1733, oud 85 jaar, zou komen te overlijden.

Maar al deze qua levensdata mogelijke supposities ten gunste van de eerste en tweede Graaf van Athlone en van hun resp. zoon en broeder Reinhardt op Middachten lijden onder dezelfde twijfel: Ontbreken aan de posthume serie, aan Hoet toegeschreven, niet ál te zeer elke 18de eeuwse toets, zoals doorgaans vrije copieën naar een voorgaande periode zich verraden door de toets van de eigen periode, hetzij in het vloeien der lijnen in de kostuums, in de stoffering met meubels en draperieën en landschappen?

Viel de post-Marot, post-William and Mary stijl van decoratie van het interieur die deze 18de eeuwse opdrachtgevers verkozen of verwacht zouden hebben en waardoor de uitvoerder als man van zijn tijd beïnvloed geweest zou zijn, te rijmen met de wijze waarop deze opdracht in feite werd uitgevoerd? "

" Zijnde de stijl die terug te vinden is in het werk dat Hoet vanaf 1673 deed voor de neven der Van Reede's, de Van Tuyll's op Zuylen, bij de voortzetting van hun Ahnengalerie door Bloemaert begonnen. Deze datering via de analyse van de inherente stijlfactoren maakt een opdracht door Godard Adriaan van Reede ter verfraaiing van het door hemzelf en zijn vrouw geërfde, en door aankoop vergrote huis aan de Kneuterdijk aannemelijker dan een 18de eeuwse opdracht. Daarnaast zou de opname in de apotheose der Van Reede's van Amerongen van Godard Adriaan's jong gesneuvelde oudere broer een daad van piëteit vormen die op een natuurlijke manier van een broer geaccepteerd kan worden, maar waartoe de generaties 70jaar nà zijn overlijden zich nauwelijks geroepen zullen hebben gevoeld.

Blijft het mysterie dat wij uit archiefbronnen niets vernemen van zulk een spectaculair project dat in zijn ledental Buyserot's project in het Huis aan de Boschkant, en in zijn compleetheid mét echtgenotes het men-only project op Kasteel Zuylen, in de schaduw stelt.

Dat mysterie in haar on-opgelostheid accepterend, zou ik willen kiezen voor de opdracht door Godard Adriaan van Reede en Margaretha Turnor, als het meest hun tijds geest ademend, hun dynastieke eerezucht weerspiegelend. Wannéér deze serie zijn opstelling verkreeg op de "Hoge Galerij" op Amerongen, tussen de als aangemeten pilasters, weten wij niet.

Wél weten wij dat in 1841 Robidé van der Aa in zijn ooggetuige verslag van het interieur van het Huis Amerongen deze serie, posthuum en anderszins, vermeldt, tot en met het laatste portret in deze afmeting, de Dubois Drahonet uit 1825 van Henriette Dorothea Hope, de weduwe van de 7de Graaf van Athlone.

In Ds. Jacob Craandijk's "Wandelingen door Nederland", 1882-1890, beschrijft hij de opstelling met alle voorgestelden met name, die geheel in overeenstemming is met de huidige opstelling. Daaruit blijkt dat deze voorafgegaan was aan de restauratie werkzaamheden door P.J.H. Cuypers die zich wezenlijk uitstrekten tot de bovengalerij, maar wiens geesteskind de opstelling dus niet geweest was."

" Wel was de opstelling mogelijk pas uitgedacht door Graaf Godard van Aldenburg Bentinck, sinds 1897 de nieuwe Heer van Amerongen nadat het huis voordien zeer verwaarloosd en nauwelijks bewoond was geweest.

Hierop zou mede kunnen duiden dat ook de fraaie Quadal portretten van de 5de Graaf en zijn echtgenote als sluitstukken werden opgenomen van de serie, hoewel zij oorspronkelijk niet één geheel met de overige serie gevormd zullen hebben: zij wijken enigszins in hun afmetingen af, en zijn in een geheel afwijkend type lijst gestoken.

In het met portretten overvulde huis zullen de door pilasters gevormde vakken in het boven gedeelte van de galerij een inspirerende oplossing geboden hebben voor de muurvak verslindende serie ten voeten uit, veeleer dan dat zij daarvoor ontworpen waren. Zoals door het gehele gebouw architectonische muurvlak geleidingen en terugwijkende nissen een rythmisch bevredigende decoratie opleverden, ook zonder dat zij met schilderijen gevuld werden, en dat blijkens de inventarissen lange tijd ook niet waren!

De huidige, mede door de pilasters aangewezen opstelling bracht de ongewone karakteristiek met zich mee dat de portretten, hoewel duidelijk geconcipieerd als elkaar toegewende pendant-portretten, thans opgehangen zijn tegenover elkaar, alle mannen op een rij aan de ene zijde van de zaal, alle vrouwen vanaf de overzijde van de zaal hen gadeslaande."

F.G.L. van Kretschmar

Hopelijk heeft u, net als ik genoten van het mysterie van de portretten ten voeten uit op de Galerij van Kasteel Amerongen.

Dankzij de uitvoerige informatie van de heer van Kretschmar, hebben mijn rondleidingen toegevoegde waarde gekregen. Is ook uw interesse gewekt?

Ik wil de heer van Kretschmar op deze plaats nogmaals heel hartelijk bedanken voor alle door hem genomen moeite waardoor dit interessante artikel tot stand is gekomen.

Agnes M. van Heijst

Kasteel Amerongen, EEN SCHOOLJONGENS-VERLIEFDHEID
die een volwassen staartje kreeg

Uw Redactrice vroeg mij iets over mijn band met Amerongen op papier te zetten. Welnu dan:

Als gymnasiast al was ik van de genealogie en de mystiek van portretten gebeten. Speurend naar mijn eigen wortels langs vrouwelijke lijnen van afstamming, kwam al gauw aan het licht dat mijn bet-overgrootmoeder Van Kretschmar tot een van háár betovergrootvaders mocht rekenen de jongste zoon van de eerste Earl of Athlone, de Godard Adriaan van Reede die met zijn vrouw, in het ovaal, is aangebracht in de lambrizing van de Eetzaal van Amerongen, ter weerszijden van de schouw. Vanaf dat moment werd Kasteel Amerongen en zijn schat aan portretten, die ik dus voor een groot gedeelte tot mijn voorouders mocht rekenen, een object van intens interesse.

Maar de oorlog drong dat allemaal wat op de achtergrond, en ik moest mij tevreden stellen met de publicaties over Amerongen en zijn bewoners en de daarin afgebeelde portretten. De omzwervingen die de oorlog met zich meebracht, met als nasleep 14 jaren in Engeland in een werkkring die met genealogie en speurtochten naar portretten helemaal niets te maken had, bracht me nog wat verder van mijn overvulde wens Amerongen te mogen bezoeken.

Toen bracht 1961 mijn terugkeer naar Nederland door de vervulling van een andere jeugdige wensdroom : te kunnen werken voor het Iconographisch Bureau in den Haag, (die eerste bron van alle kennis van portretten in Nederland!) : Voor het eerst wilde de "Overheid" van dit Bureau van vrijwilligers een instelling maken onder leiding van gesalarieerde medewerkers, en als onverwachte beloning voor mijn amateur's bijdragen, vanaf de tijd van mijn gymnasium jaren, werd ik daarvoor aangezocht, en kon 24 jaar lang met het "I-B" en zijn speurtochten meegroeien.

Een van de eerste projecten die ons gevraagd werd om op ons programma te zetten, was de identificatie en ontrafeling van de serie Officiers portretten die Margaret Turnor als erfgename van de Generaal Jacques Wijts mee ten huwelijk bracht.

Daarmee werd aan een oude liefde nieuw leven ingeblazen,

en een ongezochte toegang verschaft tot de toentertijd wat moeilijk te doorbreken beslotenheid van Amerongen's Droomkasteel. Een toegang die allengs de toestemming met zich meebracht om de gehele collectie portretten op Amerongen integraal te beschrijven, identificeren en fotograferen. Door de niet aflatende hulp, belangstelling, en geduldsoefening bij het beantwoorden van onze vragen van de Heer en Mevrouw De Brauwere, en door de onvermoeibare en humorvolle assistentie en onuitputtelijke vindingrijkheid in het bereiken van ook de hoogst hangende serie op de Galerij door de Heer Oskam geboden, groeide het gevoel van verbondenheid met het verleden van het Kasteel en zijn bewoners.

Toen de Stichting Kasteel Amerongen in het leven werd geroepen was de uitnodiging om in het dagelijks bestuur mee te werken voor mij dan ook een consolidatie van die verbondenheid die over de jaren steeds sterker en persoonlijker geworden was. Een gevoel van verbondenheid dat zich na de portretten ook mocht uitstrekken tot elk object in het Huis en zijn meest voldoening gevende en informatieve opstelling. Maar bovenal ook tot de steeds groeiende kring van medewerkers op alle gebieden in Huis en Tuin, met zijn Engelen, Kabouters en "huishoudelijke instandhouders", en die elkaar geregeld troffen rond de koffietafel in het Onderhuis.

Die jaren van groei eindigden voor mij bij mijn vertrek metterwoon naar Engeland maar ten dele, want een groot deel van de verbondenheid met de medewerkers en met het wel en wee en de aanwinsten van wat het Kasteel en zijn bezoekers te bieden had bleef bestaan. Met name door de geregeld ontvangen Bulletins Kasteel Amerongen met zijn vele blik-verruimende bijdragen. Ik hoop hiermee tot uitdrukking gebracht te hebben hoeveel plezier het mij geeft dat het volwassen staartje van mijn schooljongensverliefdheid dank zij Uw werkzaamheden nog soepel kwispelt met dank voor het werk van Uw Redactie dat dit stimuleert !

In warme herinnering aan de sessies rond de keukentafel en de gezamenlijke rondgangen langs op te lossen problemen en nieuwe vondsten,
Uw oud-medewerker,

F. van Kretschmar

ONVERWACHTE SLACHTOFFERS VAN HOOG WATER
in Amerongen

In het voorjaars bulletin 1994 van Kasteel Amerongen, heeft u uitgebreid kunnen lezen over de hoge waterstand binnen en buiten het Kasteel.

Een brief van Staatsbosbeheer Utrecht, attendeerde ons op weer zo'n absoluut onverwacht gevolg van deze wateroverlast.

De trouwe bulletin lezers onder u zullen zich misschien een artikel herinneren in bulletin voorjaar 1990, waarin de verschillende vleermuizen die rond Amerongen toeven, beschreven worden.

Voor degenen onder u die dit artikel gemist hebben, zal ik in het kort iets vertellen over vleermuizen.

Er komen in Nederland ongeveer 20 verschillende soorten vleermuizen voor, waarvan enkele soorten zeer algemeen zijn.

Vleermuizen zijn nachtdieren en worden actief tegen zons-
ondergang. Vleermuizen voeden zich met insecten, honderden insecten per nacht. Bij de jacht op insecten maken zij gebruik van 'echolocatie'. Hierbij stoten ze zeer hoge, voor het mensenoor vrijwel onhoorbare geluiden uit en vangen deze geluiden als een echo weer op.

Vleermuizen houden een lange winterslaap, en vele van hen hebben een woonplek 'op stand' gevonden in de onderwelfde ruimten onder het voorplein van Kasteel Amerongen. Een ideale locatie, want Amerongen biedt een rustig, donker, ruim onderkomen en uitgestrekte jachtgebieden.

Wij kunnen er de 'rosse vleermuis' tegenkomen, een van de grootste soorten van Nederland met een vleugel spanwijdte van 40 centimeter. Als contrast is er bijvoorbeeld de 'dwergvleermuis', spanwijdte 20 cm, die evenveel weegt als een gulden, ongeveer 5 gram. Ook de 'watervleermuis' vindt bij Amerongen het ideale leefklimaat; deze vangt zijn prooi vlak boven of op het water, en is dus te vinden boven de grachten van het Kasteel.

Amerongen telt vele bijzondere soorten vleermuizen, dankzij de ideale leefomstandigheden.

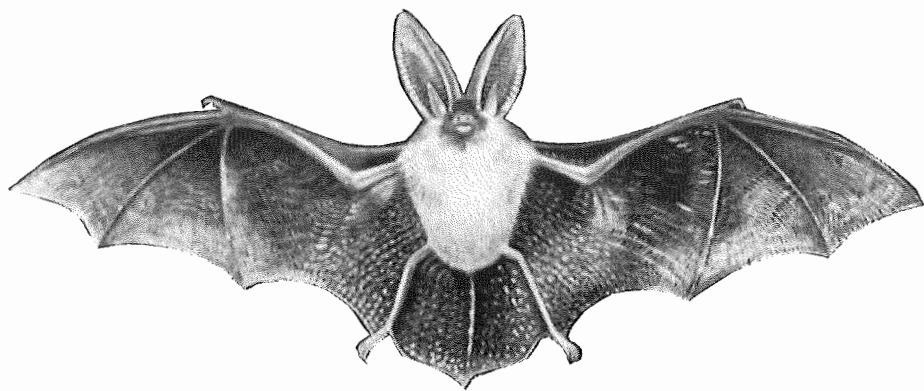
Deze vleermuizen worden jaarlijks geteld door biologen van Staatsbosbeheer. Toen de resultaten van de winter-

telling 1994 op Kasteel Amerongen arriveerden, bleek dat niet alleen Kasteelbewoners en -werkers waren verrast door de onverwachte wateroverlast: de vele vleermuizen waren wreed gestoord in hun diepe winterslaap door het extreem hoge water.

De kelders hebben enige tijd tot aan het plafond vol water gestaan. Een groot aantal van de overwinterende vleermuizen is hierdoor verdronken. In de spleten van muren en plafond hebben de waarnemers van Staatsbosbeheer 17 dode vleermuizen gevonden, die niet nader werden gedetermineerd. Er zijn 12 levende vleermuizen waargenomen, waarvan drie 'watervleermuizen', één 'grootoorvleermuis', twee 'franje-staarten' en zes 'baardvleermuizen'.

Hopelijk zijn de vleermuizen niet dusdanig geschrokken van de onverwachte ramp op hun locatie dat ze zich er niet meer veilig voelen en kunnen we u in een van onze volgende bulletins melden of het vleermuizenbestand zich weer enigszins hersteld heeft.

Agnes M. van Heijst

Grootoorvleermuis

ACHTER DE COULISSEN VAN HET CONCERTPODIUM

U begrijpt het, er gaat nogal wat werk aan vooraf voordat de musici uiteindelijk hun plaats kunnen innemen op het podium van de Bovengalerij in Kasteel Amerongen. Daarom vragen we uw aandacht voor het volgende:

Heeft u wat tijd over voor interessant vrijwilligerswerk voor het Kasteel?

Dan is dit misschien iets voor u ! :

In verband met verhuizing van de huidige zoekt de Muziek Commissie **met spoed**

een penningmeester (m/v)

Van hem/haar wordt verwacht

- in staat te zijn onze bescheiden administratie te verzorgen,
- mee te kunnen helpen met de voorbereiding en organisatie van de concerten en extra activiteiten,
- affiniteit te bezitten met muziek,
- woonachtig te zijn in Amerongen of Leersum of Elst.

Gelieve contact op te nemen met mevrouw Nelleke Hangelbroek, tel.: 03434 - 51982.

VOOR U GELEZEN ...

Uit het Jaarverslag 1993 van de Stichting Kasteel Amerongen en citeren we enkele passages:

"Huwelijksvoltrekkingen

De belangstelling voor het huwen op Amerongen nam verder toe. De echtparen kwamen niet alleen uit alle delen van Nederland, maar ook uit andere landen en werelddelen.

Het VVV-team heeft ook in 1993 op een voortreffelijke manier de kaartverkoop voor het Kasteel verzorgd. Deze samenwerking zal hopelijk tot in lengte van jaren voortgezet kunnen worden.

De vrijwilligers willen wij zoals elk jaar zeer hartelijk dankzeggen voor hun inspanningen in de tuin en park, bij de textielrestaurant, het organiseren van activiteiten als concerten, kerstmarkten en de bezetting van het 'Winkeltje'. Ook de Stichting Vrienden die al deze groepen en ook de donateurs, inmiddels meer dan 10 jaar, coördineert, wil het Bestuur bedanken. Tot nu toe blijkt het steeds weer mogelijk om het verloop onder de vrijwilligers met nieuwe enthousiastelingen op te vangen. Wij hopen dat dat ook in de toekomst zo zal blijven."

COLOFON

Bulletin Kasteel Amerongen

Uitgave: Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen

Kasteel Amerongen, Drostestraat 20, 3958 BK Amerongen

tel.: 03434 - 54212

Kasteel open:

1 april - 1 november

dinsdag t/m vrijdag 10-17 uur

za-, zon- en feestdagen 13-17 uur

's maandags gesloten

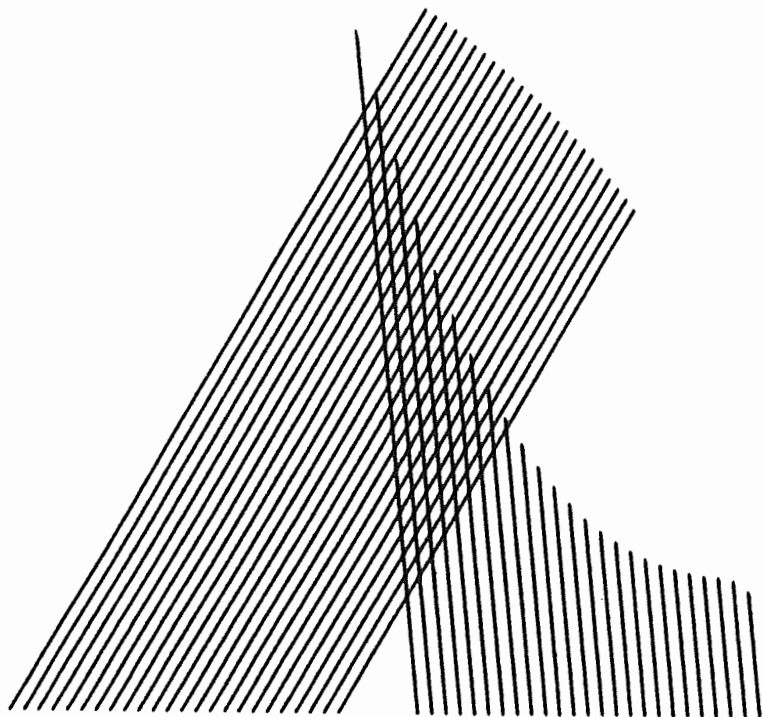
Redactie:

A.M. van Heijst

B.E.O. van der Laan

H.F. Rotgans - van Blerkom

Druk: Offset, Print '81, Doorn.

EVERT SNEL

PIANO'S - VLEUGELS
WERKHOVEN

TELEFOON 03437-1741/1577 FAX 03437-2059
BRINK 10/3985 SB WERKHOVEN
INKOOP, VERKOOP, VERHUUR / RESTAURATIE,
STEMMEN, ONDERHOUD / CONCERTSERVICE

INSTALLATIEBEDRIJF
MEIJER B.V.
AMERONGEN

elektrotechnisch installatiebureau * gas- en waterfitter *
lood-, zink- en dakwerk * centrale verwarming * ventilatie *
sanitair *

OVERSTRAAT 11 - TEL. 03434-51233

Aannemersbedrijf

M. Kleinveld en Zn. B.V.

Rijnstraat 1
3958 BE Amerongen
tel: 03434 - 51756
54208

Ook voor hout- en plaatmateriaal

De Stichting Vriendenkring Kasteel Amerongen is opgericht in 1983 en heeft ten doel behulpzaam te zijn bij de exploitatie en restauratie van Kasteel Amerongen en de daarin aanwezige inventaris. Donateurs genieten, op vertoon van hun donateurskaart, gedurende de openingstijden vrije toegang tot het kasteel, het park en de tuinen.

Voor minimaal f 25,-- per jaar bent U al donateur. Het is ook mogelijk donateur voor het leven te worden (minimaal f 250,--). Als donateur ontvangt U driemaal per jaar het bulletin. Het postbanknummer van de Stichting is 6163. Meer informatie tussen 10.00 en 15.00 uur op het kasteel, tel. 03434 - 54212.

* * *

Concerten:

op Kasteel Amerongen worden regelmatig huisconcerten gegeven. Raadpleeg de concert-agenda voor data, abonnement of het reserveren van losse kaarten.

